

25 jaar werken aan vlinderbescherming

Tekst:
Jaap Bouwman &
Albert Vliegenhart

De Vlinderstichting zet zich in voor het behoud en herstel van dag- en nachtvlinders en libellen. Want een gezonde en gevarieerde natuur kan niet zonder deze bedreigde diergroepen. Sinds de oprichting in 1983 is De Vlinderstichting steeds nadrukkelijker bezig met het onderzoek naar en de bescherming van vlinders. In deze periode hebben veel vrijwilligers en donateurs zich aangemeld om ons te ondersteunen. Mede hierdoor is De Vlinderstichting uitgegroeid tot de belangrijkste organisatie voor de bescherming van vlinders en libellen in Nederland.

Ab H. Baas

Ondanks de inzet van De Vlinderstichting is de grote ijsvogelvlinder verdwenen uit Nederland.

Het begin

Het eerste project dat bij De Vlinderstichting werd uitgevoerd, was het in kaart brengen van de verspreiding

van de Nederlandse dagvlinders. Dit mondde uit in de Atlas van de Nederlandse Dagvlinders, die enkele jaren later in 1989 verscheen. Ook het verzamelen van publicaties en vlinderboeken en later ook over libellen is van af het begin een belangrijke taak geweest bij De Vlinderstichting. Inmiddels mag De Vlinderstichting zich de grootste vlinderbibliotheek van Nederland, en misschien wel van Europa noemen. Al dit fundamentele werk vormt nog steeds de basis van ons werk. De laatste jaren richt De Vlinderstichting zich meer en meer op de beheerders van natuurgebieden, onder andere met projecten als 'Geen vlinder minder' en 'Van atlas naar actie'.

Lekker uitleven

Voor het goed functioneren van De Vlinderstichting is de inzet van vrijwilligers van essentieel belang. Naast het lopen van monitoringroutes voor het landelijk meetnet vlinders en libellen, zijn zij ook betrokken bij lokale projecten. De kracht van deze projecten ligt in de samenwerking met natuurbeheerders en vrijwilligers. Zo zijn we onder andere aan de slag met het bedreigde gentiaanblauwtje, een kenmerkende vlinder van vochtige heide en blauwgrasland. Naast de hiervoor opgezette beschermingsplannen zijn ook 'Blauwe brigades' opgericht. Dit zijn vrijwilligersgroepen die zich door middel van kleinschalige plagwerkzaamheden specifiek voor het gentiaanblauwtje inzetten. Parallel aan deze Blauwe brigade wordt nu ook gewerkt aan een Hakhoutbrigade. Deze vrijwilligersgroep gaat zich inzetten voor het herstel van traditioneel hakhoutbeheer om uiteindelijk niet alleen vlinders, maar ook andere soortgroepen als reptielen, amfibieën en planten te beschermen.

Niet allemaal rozengeur en maneschijn

Toen De Vlinderstichting in 1983 werd opgericht waren veel mensen geneigd te denken dat nu alles wel goed

zou komen met de vlinders in Nederland. Helaas, was het maar zo! We zijn in de afgelopen 25 jaar ondanks de inzet van De Vlinderstichting en tal van andere organisaties toch weer enkele vlindersoorten kwijtgeraakt in Nederland. Denk hierbij aan het tweekleurig hooibeestje, de grote vos en de grote ijsvogelvlinder. En het gevaar om meer soorten te verliezen is nog niet geweken, sterker nog: voor sommigen staat het water tot aan de roltong. Met de veenbesparelmoervlinder en de kleine heivlinder gaat het helemaal niet goed. Deze soorten leven hier op de grens van hun verspreidingsgebied en ze zouden best eens op korte termijn kunnen verdwijnen uit Nederland. Maar ook met andere specialisten gaat het nog steeds slecht. Soorten die bijvoorbeeld alleen in vochtige duinvalleien of in natte veengebieden leven zoals de zilveren maan, grote vuurvlinder en veenbesblauwtje, hebben het zwaar. De Vlinderstichting richt alle aandacht nu vooral op deze soorten en werkt aan beschermingsplannen, die met name lokaal kunnen worden toegepast.

Toch weer Limburg

Er zijn gelukkig niet alleen soorten verdwenen, maar er zijn er ook een paar bijgekomen. Met name de provincie Limburg speelt een belangrijke rol. Het boswitje mochten we eind jaren negentig weer toevoegen als inheemse vlinder. En deze soort lijkt zich nog steeds uit te breiden in het zuiden van het land. Er werden gelukkig ook weer waarnemingen gedaan van de iepenpage, waarvan gedacht werd dat deze was verdwenen. Dan blijkt dat goed omhoog staren toch wel kan leiden tot spannende ontdekkingen. De veldparelmoervlinder, die in 1995 officieel verdween, wordt sinds 2004 jaarlijks weer gemeld. Het gaat dan wel om slechts enkele waarnemingen, maar toch! Ook het bruin dikkopje lijkt zich uit te breiden in Limburg. Dwergblauwtje en klaverblauwtje zitten nog een beetje op de wip, maar wie weet kunnen we ze over enkele jaren weer toevoegen aan onze inheemse dagvlinderlijst.

Lekker opwarmertje

Met sommige, minder zeldzame, soorten gaat ook beter, zoals de koninginnenpage. Een soort die vroeger alleen af en toe in Zuid-Limburg werd waargenomen. Tegenwoordig kun je hem in het zuiden van het land

eigenlijk overal wel zien. Tijdens warme zomers wat vaker dan in de wat minder mooie. Maar ook lijkt de laatste jaren een trend gezet met de influx van zuidelijke soorten. Mensen zien steeds vaker een dambordje of een tijgerblauwtje. Ook hebben we een aantal invasies gehad van bijvoorbeeld rouwmantel en resedawitje. Voor de vlinderwaarnemer geen straf, maar je kunt je ook afvragen wat de oorzaak hiervan is. Misschien is de klimaatverandering ook wel de reden waarom atalanta's steeds vaker in ons land overwinteren, iets wat steeds vaker gebeurt en af en toe zelfs het nieuws haalt.

Even oppimpen

Een mijlpaal in de geschiedenis van De Vlinderstichting was de herintroductie van het pimperlblauwtje en het donker pimperlblauwtje bij de Moerputten in 1990. Het project wordt goed gevolgd en er wordt veel onderzoek gedaan aan de ecologie van deze blauwtjes en hun waardmieren. De pimperlblauwtjes hebben nog steeds een populatie in het gebied. Het donker pimperlblauwtje verplaatste zich al snel na de uitzetting naar de wegbermen, maar ging daar een zware toekomst tegemoet. Het was dan ook een grote verrassing dat in 2001 het donker pimperlblauwtje in het Roerdal werd ontdekt. Door de snelle achteruitgang van deze soort bij de Moerputten werd gevreesd voor het voortbestaan van deze soort in Nederland. In het Roerdal lijkt het met deze soort langzaam de goede kant op te gaan.

Het boswitje is terug in Nederland.

Chris van Swaay

Het pimperlblauwtje is nog steeds te vinden in de Moerputten.

Vreemde vlinders

Behalve in Nederland is De Vlinderstichting ook in de rest van Europa actief. Mede dankzij deze inzet is de Rode Lijst van Europese vlinders samengesteld. In 2003 verscheen het lijvige boek 'Prime Butterfly Areas in Europe' en in 2004 werd Butterfly Conservation Europe opgericht. De laatste jaren proberen we in samenwerking met de Europese Unie Natura 2000-gebieden op te zetten in landen als Bulgarije, Servië en Turkije. Zo kan worden voorkomen dat deze bijzondere gebieden worden volgebouwd, of dat massatoerisme de overhand krijgt. Als je nagaat dat er in Nederland en Engeland samen evenveel mensen actief zijn met vlinders als in de rest van Europa, dan zul je begrijpen dat er voor ons internationaal gezien nog een hoop te doen is.

Neerlands trots

Tot slot moet nog één krent in de pap genoemd worden: de grote vuurvlinder, Nederlands bijzonderste vlinder. Niet omdat hij ontzettend mooi is, of juist heel zeldzaam, maar hier komt een ondersoort voor die nergens anders ter wereld te vinden is. Er is heel veel ecologisch onderzoek gedaan naar deze mooie vlinder. Door monitoring van vlinders en het tellen van eitjes ontstaat een goed beeld van de huidige verspreiding. Ieder jaar wordt geïnvesteerd in onderzoek naar de eisen en het leefgebied van deze vlinder. Daardoor zijn we inmiddels in staat deze kwetsbare soort beter te beschermen en het leefgebied te verbeteren. En dat is toch de primaire doelstelling van De Vlinderstichting.

De Vlinderstichting kan het niet alleen

Vele vrijwilligers en beheerders hebben zich de afgelopen 25 jaar op allerlei manieren met ons ingezet voor de bescherming van vlinders en libellen. Aan een aantal mensen en organisaties die zich op bijzondere wijze verdienstelijk hebben gemaakt voor de bescherming van vlinders is in de loop der jaren een Gouden Vlinder toegekend. De criteria voor toekenning zijn: er moet een daadwerkelijke bijdrage geleverd worden aan de bescherming van vlinders; de verdiensten van de persoon moeten een uitstraling hebben, zowel in de eigen kring als naar buiten toe; de geleverde prestatie moet gedurende langere tijd worden geleverd en kwalitatief goed zijn en de verworven kennis moet actief worden uitgedragen. Vanaf 1994 werden Gouden Vlinders uitgereikt aan: Jan-Willem Sneep, Vlinderwerkgroep Zuid-Kennemerland, EPON, Jan Krol, Vlinderwerkgroep Midden-Zeeland, Jelle de Vries, Ida van Dam, Wim Koopman, Han Klein Schiphorst, Joop Schaffers, Flip Gaasendam, Jacob Bijlsma, Natuurwacht Bommelerwaard, Aukje en Hessel Hoornveld, Gerard Bergsma/Vlinderwerkgroep Friesland, Vlinderwerkgroep Zuidwolde (Dr), Geert de Vries, Nely Honig, Gerrit Padding, Jan van der Made, Klaas Kaag, Harrie Vos, Ghis Palmans, Joop Mourik, Mariek Eggenkamp-Rotteveel, Ben van As, Cees Maas, Arend van Werven, Chris van de Bunt, Henk van Halm en Jap Smits.

Gezien de criteria is niet zo merkwaardig dat de meeste onderscheiden personen 50-plussers zijn. Tijdens het jubileumjaar is dan ook besloten om voor het eerst een jong talent in het zonnetje te zetten: Tymo Muus, die niet alleen inventariseert maar ook lezingen verzorgt, mensen op weg helpt, fotodeterminaties verricht en waarnemingen controleert en bezig is met het opzetten van de website microlepidoptera.nl. Laten we hopen dat De Vlinderstichting in de toekomst nog vele malen de gelegenheid krijgt jonge talenten in de schijnwerpers te zetten. Zij zijn het tenslotte die ervoor moeten zorgen dat ook in de komende 25 jaar ons beschermingswerk wordt voortgezet!